

Ján Milan Bernadič, spomienky na rok 1968

Dvadsiaty prvý august v Prievidzi a potom...

Zdroj: ilustračné foto/ internet

už dosť osobných skúseností s tým, čo z tej strany prichádzalo. Ako vždy, išiel som bicyklom z Prievidze do práce v bojnickej nemocnici, vzdalenej asi 3 km. Vojakov vtedy ešte nebolo, prišli až k večeru. Ani v práci nebolo nič zvláštne.

V tom čase mal v Prievidzi každý lekár raz za mesiac pohotovostnú službu. Slúžil som za seba i manželku, ktorá bola závodnou lekárkou v Pozemných stavbách, a bola tiež povinná slúžiť. Takže som slúžil dve „pohotovosti“ za mesiac. Cez nočnú pohotovostnú službu bývalo najmenej 20 návštev, čo bolo dosť namáhavé. Keď 21. 8. 1968 prišli do Prievidze ruské a spojenecké vojská, mal som lekársku pohotovosť na poliklinike v Prievidzi. Od večera prechádzala mestom kolóna tankov a áut. Zaujímavé: v tú noc zavolať iba jeden pacient pre bolesti hlavy. Bola to neobyčajná skúsenosť.

Spomínam si tiež, že jeden náš občan bol vtedy postrelený prechádzajúcou armádou a odvezený priamo do nemocnice, hoci nie cezo mňa. Na ilustráciu, ako vyzeral taký „turistický“ odchod v septembri 1968, opíšem vlastný odchod s rodinou: Doma sa vedelo zo

západných rozhlasových staníc vysielajúcich po slovensky, že v tých časoch po ruskej okupácii niektoré západné štáty vyhlasovali, že príjmu každého občana aj bez platných cestovných dokladov. Švajčiarsko v tých časoch oznamovalo: každý náš občan tam môže cestovať, dostane hneď prácu, byt a smie zostať v krajine tri mesiace. Po tejto dobe sa má rozhodnúť: buď požiada vo Švajčiarsku o politický azyl, alebo odcestuje ďalej do inej západnej krajiny, alebo sa vráti do vlasti.

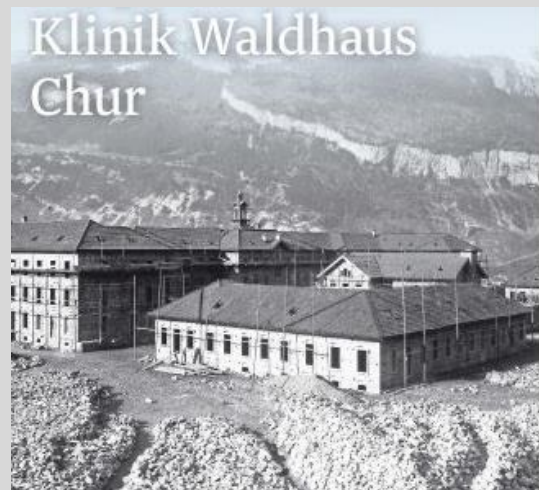
Osobne som cestovný pas od úradov nikdy nepožadoval. Nie že by som nebol rád navštívil cudzinu, ale skôr z vypočítavosti: bol som presvedčený, že moju žiadosť zamietnu. A práve to som nechcel, veď som mal dosť všelijakých negatívnych posudkov v kádrových spisoch, k tomu ešte aj odmietnutie vystavenia pasu. Tomu som sa chcel vyhnúť. Až v lete roku 1968, v čase politického uvoľnenia, som si zažiadal o pas. Ten som do nášho odchodu nedostal, až o pár týždňov neskôr prišiel poštou na adresu už opusteného bytu. Vtedy už vybavovali doma veci okolo bytu svokrovci. Svokor bol taký svedomitý, že išiel na Okresnú vojenskú správu odovzdať dokonca moju vojenskú knižku, aby bolo všetko v poriadku. Tam mu však namiesto poďakovania ešte vynadali.

Nemôžem povedať, že som mal nejaký kľúčový zážitok, ktorý by bol smerodajný pre motiváciu môjho úteku. Bola to skôr, ako u väčšiny, komplexná motivácia. Nikdy som nemal vysokú mienku o ruskom socializme, a tak ma ruské počínanie, vstúpiť do našej zeme, neprekvapilo, ani neurazilo, ani nevystrašilo. Nič lepšie som od toho systému neočakával. Ruského vojaka som sa nebál, ten ani nemohol mať nič proti mne, obyčajnému človeku z ulice. Veď som nedemonštroval. Medzi iným aj preto, že som bol chronicky vystrašený a opatrný. Nebezpečnejší ako ruský vojak bol pre mňa uličný dôverník alebo stranický donášač, o ktorom som vlastne ani nevedel, kto to je.

V jeden večer, začiatkom septembra 1968, sme sa presunuli do záchytného tábora Arzenál, bývalých kasární či vojenských skladov pri Südbahnhof (dnes Hauptbahnhof) na okraji Viedne. Vo Viedni sa roznieslo, že Švajčiarsko je okrem Rakúska jediná európska krajina vydávajúca vízum nebyrokraticky. A tak asi na tretí deň skoro ráno som sa postavil do už dlhého radu pred švajčiarske veľvyslanectvo. Po obede som vízum dostal. Na druhý deň včas ráno sme sa vlastným autom vydali na cestu cez celé Rakúsko do Švajčiarska. Peniaze na benzín sme dostali. Keď sme prechádzali cez priesmyk Arlberg (vyše 10 km dlhý tunel vtedy ešte neexistoval), nemali sme ani poňatia, čo to ten Arlberg je. V predvečer sme dorazili do pohraničného mestečka Buchs na lichtenštajnsko–švajčiarskej hranici. Tu v provizórnom sústreďovacom stredisku, zbernom tábore (bola to nejaká škola alebo veľká športová hala), sme prenocovali. Muži v spoločnej hale, ženy s deťmi v inej miestnosti. Pamätám si, že nám vtedy ponúkli pekné porcie čerstvého hrozna, bolo obdobie hroznových obračiek. Starali sa o nás, ako i vo Viedni v Arzenáli, dobrovoľníci švajčiarskeho Červeného kríža. Na druhý deň hneď ráno sa tí, čo prišli osobnými autami, dozvedeli, kam a s ktorou kolónou za sprievodu miestnych pomocníkov pôjdu. Tí, čo pricestovali vlakom, tiež dostali inštrukcie, ktorým vlakom a kam sa ďalej presunú.

Moju rodinu zadelili na miesto sústredenia vo Flonde pri mestečku Illanz v kantóne Graubünden. Tam nás ubytovali čiastočne hromadne, niektoré rodiny na súkromí. Privátne izby v turistickej oblasti neboli zriedkavosťou. My sme dostali ubytovanie v jednom malom domčeku, stravovanie bolo spoločné v nejakej sále (možno školy alebo kultúrneho domu).Zakrátko nás utečencov začali navštevovať kurátori kantonálneho sociálneho úradu v Chure. Hovorili s každým občanom, pýtali sa na jeho zamestnanie či povolanie. Diskutovali s ním o možnosti zamestnania, vodili ich aj po podnikoch, ktoré by prichádzali do úvahy, a každý sa mohol sám rozhodnúť, či navrhované miesto prijme.

Aj so mnou sa zhováral pracovník kantonálneho sociálneho úradu v Chure. Keď som mu povedal, že som lekár neurológ, ponúkol mi možnosť zamestnania v psychiatrickej liečebni v hlavnom meste kantónu Graubünden, v Chure. Súhlasil som, a tak ma tam zakrátko zaviezol autom pozrieť a predstaviť sa riaditeľovi ústavu. Dňa 23. septembra 1968 som začal pracovať ako sekundárny lekár v kantonálnej psychiatrickej liečebni.

Zdroj: ilustračné foto

Súčasne s nástupom do zamestnania nám kurátor našiel byt a pomáhal ho aj zariadiť. Ako každému, ktorý v tých časoch prišiel z Č-SR do Švajčiarska. Nakupoval nábytok, kuchynské zariadenie. Istá majetná staršia vdova nám venovala dvojposteľovú spálňu s nočnými stolíkmi a skriňou, všetko masívne, z tvrdého dreva s intarziami. Štvorizbový byt nám našli vo výškovej bytovke. Koľkoizbový byt komu odporučili, to posudzovali skôr oni, prihliadajúc na počet detí, spoločenský stupeň, príjem. Bol to štandardný byt, v akom bývala každá švajčiarska rodina, nič exkluzívne, ale hneď, bez poradovníka, či akejkolvek inej byrokracie. Pre našinca bol tento postup, ako aj rozmery bytu, do očí bijúci. Pri zariaďovaní bytu žiadne vyúčtovanie, či zmluvy. O pár mesiacov nás úrad požiadala to splácať, mesačnú výšku nepredpisovali. Dohoda znela: každý prispeje toľko, koľko sa mu zdalo primeraným a únosným. S tým sme súhlasili. Byt bol v asi 12 poschodovom bloku na okraji mesta, na Austrasse 12. Neďaleko tiekol Rýn, na jeho druhej strane bolo 2600 m vysoké pohorie Calanda. Bývali sme tam od 23. septembra 1968. Teda za tri týždne od úteku z domu. Udivoval nás nekomplikovaný spôsob. Nemali sme v ruke žiadne papiere, odporúčenia a pod.

Zaškolenie detí sa neodkladalo. V najbližšie dni sme šli so všetkými tromi synmi do školy na sídlisku, pár krokov od bytovky. Učitelia nás prijali na chodbe. Pýtali sa, akými rečami hovoria: nemecky? francúzsky? taliansky? Po slovensky. Nie je problém, o 3 mesiace budú ako ostatní žiaci. A hneď ich uviedli do tried. Aj tak bolo: o 3 mesiace boli ako ostatné deti v triede. Najstarší syn mal vtedy 11 rokov, doma mal vychodenú 4. triedu a zadelil ho do 3. triedy. Stredný mal 7 rokov, doma dokončil práve prvú triedu, teda vedel už čítať a písať. Zadelili ho do prvej triedy. O to ľahšie to mal vo švajčiarskej prvej triede. Najmladšieho vzali

neskôr do škôlky, ktorá bola vedľa našej bytovky. Vtedy sme uvažovali, ako by asi reagovala doma súdružka učiteľka v podobnej situácii, keby jej priviedli do triedy cudzojazyčné dieťa. Tu pri vnútrozemskom sťahovaní z jednej rečovej oblasti (nemeckej, francúzskej, talianskej) do druhej majú dostatočné skúsenosti s inorečovými žiakmi. Pre deti utečencov z Č-SR škola organizovala jazykové kurzy z nemčiny, 2 x 2 hodiny v týždni. Výkony sa známkovali a uvádzali na vysvedčení. Kurz viedol Čech, pán Bubeník. Žiak Fiala, tiež Čech, sa nejako nemohol vmestiť do rámca triedy, preto mu raz prepichol či vypustil pneumatiku na bicykli a napísal lístok s výstrahou: „Dávej si pozor, Bubeníku.“ Prvé mesiace a roky sme sa my krajanovia vyhľadávali, aj navštevovali. Aby sme sa necítili izolovaní, osamelí, ale aj aby sme sa informovali navzájom, vymieňali si skúsenosti v novom prostredí, pospomínali, ako bola doma.

Moje prvé pracovné zaradenie ako lekára bolo v psychiatrickej liečebni Waldhaus v Chure. Mala 420 postelí. Naše akademické tituly boli uznané, lekár si mohol titul písať ako doma, len s malou obmenou: naše MUDr. sa zmenilo na Dr. med. Každý náš utečenec s lekárskeým vzdelaním mal povinnosť odpracovať 5 rokov v tunajšom zdravotníckom zariadení. Až potom sme mohli robiť nostrifikáciu, ktorá sa skladala zo 14 rigorózných skúšok. Tie sme robili so švajčiarskymi medikmi.

Po 21. auguste 1968 utieklo z bývalého Československa do Švajčiarska asi 250 lekárov.

